

Suomalaisten rangaistusasetteet

JUHA KÄÄRIÄINEN

Viime vuosina on käyty keskustelua tuomioistuimissa annettujen rangaistusten oikeasta tasosta. Arvostelun kohteena ovat yleensä liian lievinä pidetyt rangaistukset. Mutta mitä suomalaiset oikeastaan ajattelevat rangaistusten tasosta ja missä määrin rangaistusasetteet vaihtelevat väestöryhmittäin? Artikkelissa tätä tarkastellaan vuonna 2010 kerätyn European Social Survey -tutkimusaineiston avulla.

.....

Suomalaisten rangaistusaseteista on toistaiseksi julkaistu varsin vähän tutkittua tietoa (ks. kuitenkin esim. Balvig & al. 2015). Tässä artikkelissa tarkastellaan suomalaisten rangaistusasetteita vuonna 2010 kerätyn European Social Survey (ESS) -aineiston avulla. Väestöllä ei ole välttämättä yhtä yleistä mielipidettä siitä, miten ankaria rangaistuksia rikoksiin syyllistyneille tulisi antaa vaan mielipiteet vaihtelevat. Miten ne vaihtelevat ja miten tuota vaihtelua voidaan selittää, on tämän tutkimuksen peruskysymys.

Artikkelissa analysoidaan rangaistusasetteiden vaihtelua viidestä näkökulmasta. Ensinnäkin katsotaan, miten eräät keskeisimmät sosioekonomiset taustatekijät, kuten vastaajan ikä, sukupuoli ja koulutus, selittävät rangaistusasetteiden vaihtelua. Toiseksi tarkastellaan, kuinka rangaistusasetteet liittyvät luottamukseen oikeuslaitosta kohtaan. Kolmanneksi tarkastellaan rangaistusasetteiden yhteyttä koettuun turvattomuuteen ja rikosten uhriksi joutumiseen ja neljänneksi sitä, miten rangaistusasetteet kytkeytyvät vastaajan arvo maailmaan. Viime mainitussa tapauksessa käytetään Shalom Schwartzin (2012) arvotypologiaa. Lopuksi tarkastellaan puoluepoliittisen kannatuksen yhteyttä rangaistusasetteisiin.

Edellä kuvatut viisi tekijää rangaistusasetteiden vaihtelun selittämiseksi on valittu aiemman tutkimuksen perusteella (esim. Gelb 2006; Hough & al. 2013; Maruna & King 2009; Spiranovic & al. 2012; Roberts & Indermaur 2007; Roberts & al. 2012) ja toisaalta niin, että käytettävissä oleva ai-

neisto mahdollistaa näiden näkökulmien empiirisen tarkastelun.

Rangaistusasetteet tutkimuksen kohteena

Asenne voidaan nähdä taipumuksena suhtautua johonkin konkreettiseen asiaan tai ilmiöön positiivisesti tai negatiivisesti. Väestötason asenteita tutkitaan tavallisesti mielipidetutkimusten avulla, jolloin vastaajat ottavat kantaa johonkin varsin konkreettiseen väitteeseen. Tällaista väitettä voidaan pitää asenteen kielellisenä mittarina ja siitä saatua vastausta (mielipidettä) asenteen ilmaisuna. (Mielikäinen & Palander 2002.) Esimerkiksi tässä tutkimuksessa käytetyssä ESS-haastattelussa vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa rankausasetteen kielelliseen mittariin ”Rikollisille pitäisi antaa paljon nykyistä kovempia rangaistuksia”.

Yllä kuvatun mittarin voi sanoa mittaavan jonkinlaista yleistä tai abstraktia punitiivisuusasettettä eli sitä, suhtautuuko vastaaja myönteisesti vai kielteisesti rangaistusten koventamiseen. Punitiivisuutta voitaisiin mitata myös muista näkökulmista käsin (Adriaenssen & Aertsen 2015). Ensinnäkin voidaan kysyä väestön mielipiteitä rankaisemisen tavoitteista: pitäisikö rangaistuksilla tavoitella pelotevaikutusta, kosta, yhteisön suojaamista, hyvitystä vai rikollisen kuntoutusta ja palauttamista takaisin yhteisöön. Toiseksi voidaan mitata väestön asenteita eri rangaistuslajeihin, suositaan-

ko esimerkiksi ehdotonta vankeusrangaistusta vai joitakin muita seuraamuksia. Kolmanneksi mittauksen kohteena voi olla rangaistuksen intensiteetti (esimerkiksi pitkien vankeusrangaistusten tai kovien sakkojen suosiminen) tai rangaistusolosuhteiden ankaruus.

Punitiivisten asenteiden voidaan ajatella vaikuttavan rangaistuskäytäntöihin kolmella tasolla (Kury & al. 2009; Adriaenssen & Aertsen 2015). Ensinnäkin voidaan puhua punitiivisuudesta makrotasolla, joka viittaa asenteisiin mediassa, poliittisessa keskustelussa ja muussa yhteiskunnallisessa debaatissa. Rikos ja rangaistukset ovat teemoja, joista media on kiinnostunut, sillä ne herättävät ihmisissä voimakkaita tunteita. Media nostaa mielellään esiin erityisesti poikkeuksellisia rikoksia tai niistä annettuja poikkeuksellisia rangaistuksia ja tulee samalla synnyttäneeksi pelon ja epävarmuuden tunteita, jotka voivat olla sopivaa polttoainetta poliittiseen keskusteluun (Snacken 2015, 401). Tämä taso on tietysti tärkeä, kun ajattelemme lainsäädännön kehittämistä. Mesotason punitiivisuusasenteet tulevat esille rikosoikeusjärjestelmän, esimerkiksi poliisin tai tuomioistuinten toiminnassa. Vaikka ideaalina pidetään, että virkamies toimii vain lainsäädännön ja muiden julkisten normien ohjaamana, tosiasia lienee kuitenkin, että asenteet ohjaavat myös heidän toimintaansa. Mikrotason punitiivisuus tulee esille yksittäisten kansalaisten mielipiteissä ja toiminnassa. Tässä tutkimuksessa keskitytään juuri mikrotason punitiivisuuteen. Mikrotason punitiivisuusasenteiden mittaamista voidaan pitää tärkeänä muun muassa siksi, että voimme arvioida lainsäädännön ja oikeuskäytännön legitimiisyyttä väestön keskuudessa (Roberts & Hough 2011, 182–183).

Sosioekonomiset taustatekijät

Miten väestön yleiset punitiivisuusasenteet sitten vaihtelevat keskeisten väestöllisten taustatekijöiden mukaan? Sukupuolen, iän ja tulotason suhteen tulokset ovat ristiriitaisia, ja silloinkin kun yhteyksiä näiden muuttujien välillä on löydetty, ne ovat olleet melko löyhiä (ks. esim. Roberts & Indermaur 2007; Maruna & King 2009). Sen sijaan alhainen koulutustaso näyttää selittävän rangaistushalukkuutta; tulos näyttää toistuvan säännönmukaisesti tutkimuksista toisiin (ks. esim. Roberts & Indermaur 2007; Maruna & King 2009;

Roberts & al. 2012). Koulutuksen vaikutus punitiivisuuden vähentäjänä saattaa liittyä siihen, että ihmisillä on ylipäättään varsin heikot tiedot rikollisuudesta ja rikosoikeusjärjestelmän toiminnasta (Hough & al. 2013). Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että väestön rangaistushalukkuus vähenee, jos ihmisille tarjotaan tietoa rikollisuudesta, rikosoikeusjärjestelmän toiminnasta ja rangaistusvaihtoehdoista (Gelb 2006; Roberts & al. 2012; Balvig & al. 2015).

Lisäksi koulutuksen alhaisuuden yhteys punitiivisuuteen saattaa liittyä henkilön epävakaiseen sosiaaliseen asemaan, jota leimaa taloudellinen turvattomuus. Vaikka tulotason vaikutuksesta punitiivisiin asenteisiin ei ole näyttöä, on havaittu, että rangaistushalukkuus on muita korkeampi niillä, jotka kokevat taloudellisen ja sosiaalisen asemansa epävarmaksi. Michael Costelloe ja kumppanit (2009) ovat huomauttaneet, että tulotaso taloudellisen turvattomuuden mittarina ei ole paras mahdollinen. Pienituloisillakin voi olla vakaa taloudellinen tilanne, jos perhe on pieni ja säästöjä on kertynyt. Toisaalta suurituloisilla voi olla huomattavia taloudellisia vastuuta, ja jos säästöjä on vähän, tulevaisuus voi olla varsin epävarma. Taloudellista turvattomuutta olisikin heidän mukaansa parempi mitata pyytämällä vastaajilta näkemystä tulojen riittävytydestä. Omassa tutkimuksessa Costelloe kumppaneineen (mt.) puhuu ”vihaisista valkoisista miehistä”, jotka katsovat jääneensä viime vuosikymmenten taloudellisten muutosten uhreiksi ja jotka etsivät epävarmuutta tuovaan ympäristöönsä järjestystä vaatimalla kovaa kuria ja ankaria rangaistuksia. Tässä ajattelussa rikollisuus yhdistetään voimakkaasti afrikkalais- ja latinaustaisiin henkilöihin, joiden katsotaan elävän joutilaina rikollisuuden ja sosiaaliturvien varassa samalla kun ahkerat ja rehelliset joutuvat ponnistelemaan yhä kovemmin elättääkseen itsensä ja perheensä rehellisellä työllä (ks. myös Hogan & al. 2005). Suomessa ja Euroopassa vastaava ilmiö heijastunee populististen, oikeistolaisten poliittisten liikkeiden nousuna, johon yhdistyy taloudellinen epävarmuus ja voimakas perinteisten arvojen korostaminen ja erilaisuuden vieroksuminen. Taustamuuttujien osalta voimme siis lähinnä odottaa, että Suomessakin *hyvä koulutuksen taso vähentää rangaistushalukkuutta*. Sen lisäksi on mahdollista, että toimeentulovaikeuksina ilmenevä taloudellinen turvattomuus lisää punitiivisten asenteiden todennäköisyyttä.

Luottamus oikeuslaitokseen

Luottamusta oikeusjärjestelmän toimintaan voidaan arvioida kahdesta näkökulmasta (Jackson & al. 2011b; Sunshine & Tyler 2003). Ensinnäkin voidaan puhua instrumentaalista lähestymistavasta. Tällöin voidaan puhua järjestelmän kyvystä täyttää perustehtävänsä: luottavatko kansalaiset siihen, että oikeuslaitos kykenee saattamaan rikosoikeudelliseen vastuuseen ne, jotka ovat lakia rikkoneet. Kysymys voi olla esimerkiksi poliisin kyvystä tutkia epäiltyjä rikoksia tai tuomioistuimen kyvystä tuomita rangaistuksia niille, jotka ovat lakia rikkoneet. Toimiiko järjestelmä tehokkaasti ja virheettömästi? Tähän voi liittyä myös se, miten tuomioistuimet mittaavat rangaistuksia ja ovatko rangaistukset oikeassa suhteessa teon moittavuuteen.

Toiseksi voidaan puhua oikeusjärjestelmän kyvystä toimia puolueettomasti ja tasapuolisesti riippumatta rikoksesta epäillyn tai asianosaisten yhteiskunnallisesta asemasta. Tällöin puhutaan luottamuksen proseduraalisesta puolesta: luottavatko kansalaiset oikeuslaitoksen kykyyn ja haluun tutkia rikoksia ja määrätä rangaistuksia tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. Rangaistusten mittaamisen kohdalla tämä voi tarkoittaa kysymystä, onko tuomioistuin rangaissut samasta teosta samalla tavalla esimerkiksi köyhää ja rikasta, miestä ja naista tai maahanmuuttajaa ja kantasuomalaista (ks. Kivivuori & al. 2016).

Kansalaisten luottamus instituutioihin rakentuu varsin pitkälle mielikuvien varaan. Melko harvalla on tuoreita omakohtaisia kokemuksia poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen toiminnasta. Kuten jo todettiin, kansalaiset tuntevat varsin huonosti tosiasioita rikollisuudesta tai oikeusjärjestelmän toiminnasta (Hough & al. 2013). Mielikuvat rakentunevatkin pitkälle median antaman kuvan perusteella yksittäisten rikostapausten uutisoinnin kautta (Gelb 2006). Viime aikoina on Suomessakin uutisoitu yksittäisistä rikoksista, esimerkiksi raiskaustapauksista ja keskusteltu kriittiseen sävyyn niistä annettujen tuomioiden tasosta.

Luottamuksen ja rangaistusasetteiden välinen kausaalisuhte ei ole helposti määriteltävissä. Kumpi on syy ja kumpi seuraus? Yhtäältä voimme ajatella, että luottamus oikeuslaitokseen vähentää rangaistushalukkuutta: jos ihmiset ajattelevat, että oikeuslaitos kykenee tehokkaasti ja puolueettomasti saattamaan rikoksiin syyllistyneet vastuuseen teostaan ei ole syytä vaatia kovempia rangaistuksia tai kritisoida annettuja tuomioita ylipäänsä. Toisaalta voimme hyvin ajatella, että epäluottamus on seurausta oikeuskäytännön ja oikeustajun epätasapainosta: jos esimerkiksi rangaistukset koetaan liian lievinä, seurauksena on epäluottamus oikeuslaitosta kohtaan. Voimme joka tapauksessa muotoilla hypoteesin: *rangaistusasetteet ja luottamus oikeuslaitokseen ovat yhteydessä toisiinsa niin, että luottamuksen vähenemiseen liittyy rangaistusasetteiden koveneminen.*

Turvattomuus ja huolestuneisuus rikollisuudesta

Monica Gerber ja Jonathan Jackson (2015) ovat tarkastelleet punitiivisten asenteiden vaihtelua kahdesta vaihtoehdoisesta näkökulmasta. Ensimmäistä he nimittävät välineelliseksi. Sen mukaan kovat rangaistukset olisivat keino suojella itseä ja muita rikoksen aiheuttamilta vahingoilta. Kovat rangaistukset ennalta ehkäisivät rikollisuutta ja pitäisivät rikolliset vankiloissa. Tämän mukaan olisi loogista ajatella, että rangaistuksia vaatisivat ihmiset, jotka ovat itse joutuneet rikosten uhreiksi tai jotka kokevat ympäristössään pelkoa tai huolta rikollisuudesta.

Ensinnäkin näyttää siltä, että rikosten uhriksi joutumisella ja rangaistusasetteilla ei ole yhteyttä (Gelb 2006; Costelloe & al. 2009; Hogan & al. 2005; Gerber & Jackson 2015; King & Maruna 2009). Tulos on yllättävä, mutta kirjallisuudesta on vaikea löytää sille selitystä; lähinnä tyydytään toteamaan empiirinen havainto ja se, että muut tekijät kuin uhrikokemukset selittävät punitiivisiä asenteita. Yksi mahdollinen selitys voi kuitenkin olla siinä, että esimerkiksi väkivaltarikosten uhrit ja tekijät ovat usein toisilleen tuttuja, jopa läheisiä (Danielsson & Kääriäinen 2016), jolloin kovien rangaistusten vaatiminen ei ehkä ole ensimmäinen reaktio. Lisäksi tulee muistaa, että väkivaltilanteet ovat vuorovaikutustilanteita, joissa sekä uhrilla että tekijällä saattaa olla aktiivinen osuutensa. Rikosten tekijät ja uhrit ovatkin usein, erityisesti kun tarkastellaan väkivaltarikoksia, samaa joukkoa, jossa uhrin ja tekijän roolit menevät lommittain (Aaltonen 2016; Jennings & al. 2012). Kun on tarkasteltu uhrien halukkuutta ilmoittaa kokemastaan rikoksesta poliisille, on havaittu, että ilmoitushalukkuutta vähentää, jos tekijä on uhrille tuttu. Ilmoittamishalukkuutta vähentää myös, jos uhri on omalla toiminnallaan vaikuttanut vä-

kivaltaisen tilanteen syntymiseen. (Ks. esim. Tarling & Morris 2010.)

Toiseksi kun turvattomuutta tarkastellaan rikoksiin liittyvien pelkojen tai konkreettisen turvattomuuden tunteen avulla, kuva muuttuu epävarmemmaksi. Joissakin tutkimuksissa raportoidaan, että rikospelot tai turvattomuuden tunne ja rangaistushalukkuus olisivat yhteydessä keskenään (esim. Gelb 2006; Costelloe & al. 2009; Johnson 2001; Maruna & King 2009), joissakin tätä yhteyttä ei ole havaittu (esim. Cochran & Piquero 2011; Kleck & Jackson 2016).

Kolmanneksi rikollisuutta koskeva huoli on toisenlainen ilmiö kuin uhrikokemukset tai pelot. Huoli rikollisuudesta saattaa syntyä, vaikka henkilöllä ei olisi lainkaan omakohtaisia kokemuksia rikoksista. Keskeinen huolen aiheuttaja on luultavasti uutismedia ja viihteellinen media, joiden keskeistä aineistoa rikollisuus on. Onkin huomattu, että iltapäivälehtien ja tv:n sensaatiohakuiset rikosuutiset muodostavat keskeisen tietolähteen, jonka pohjalta useimmat, etenkin vähän koulutetut, muodostavat käsityksensä rikollisuudesta ja sen kontrollista ja että näiden tuotteiden kuluttaminen lisää rikollisuutta koskevaa pelkoa ja huolestuneisuutta (Callanan 2012) ja rangaistushalukkuutta (Roberts & Dood 1990; Kleck & Jackson 2016). On myös näyttöä, että nimenomaan rikoksiin liittyvä huoli lisää rangaistushalukkuutta (Costelloe & al. 2009; Hogan & al. 2005).

Yllä esitettyjen havaintojen perusteella voimme siten olettaa, että *rankaisevia asenteita eivät selitä kokemukset rikosten uhriksi joutumisesta tai rikollisuuteen liittyvät konkreettiset pelot vaan lähinnä edellisiä epämääräisemmät rikollisuuteen liittyvät huolet.*

Arvot ja rangaistusasetteet

Huoli rikollisuuden lisääntymisestä saattaa sisältää myös käsityksen yhteisön moraalisen hajoamisesta, ellei rikollisuuteen puututa kovalla kädellä. Tähän liittyykin Gerberin ja Jacksonin vaihtoehtoinen selitys rangaistushalukkuudelle. Erityisesti ihmiset, joiden yhteiskunnallinen asema on epävakaa, saattavat nähdä ympärillään perinteisten sosiaalisten siteiden ja informaalin kontrollin muotojen hajoavan (ks. myös Costelloe & al. 2009). Sen seurauksena he odottavat muodollisten kontrolliinstituutioiden selventävän ja palauttavan kovemmillä rangaistuksilla oikean ja väärän väliset rajat.

Taulukko 1. Schwartzin perusarvot ja niihin liittyvät päämäärät

Arvo	Tavoiteltava asia
Itseohjautuvuus	Riippumaton ajattelu ja toiminta, luovuus, uteliaisuus
Virikkeisyys	Jännittävä, monipuolinen, haasteellinen elämä
Hedonismi	Mielihyvä, elämästä nauttiminen
Suoriutuminen	Henkilökohtainen menestys, kyvykkyyden osoittaminen
Valta	Sosiaalinen asema ja kunnioitus, asioiden ja ihmisten hallinta ja kontrolli
Turvallisuus	Tasapaino, harmonia ja turvallisuus
Yhdenmukaisuus	Sosiaalisten normien kunnioittaminen, kohteliaisuus, itsekuuri
Perinteet	Perinteisten tapojen tai uskontojen kunnioittaminen
Hyväntahtoisuus	Läheisten hyvinvoinnista huolehtiminen
Universalismi	Yleinen ihmisten ja luonnon hyvinvoinnista huolehtiminen

Gerberin ja Jacksonin mukaan tällainen usko auktoriteetteihin ja kiinnittyminen perinteisiin, yhteisiin arvoihin voi tulla esille esimerkiksi äärioikeistolaisessa ajattelussa, jossa monenlainen erilaisuus ja vieraus nähdään uhkana (ks. myös Hogan & al. 2005).

Voimme kuitenkin kysyä, millaiseen käsitteelliseen kokonaisuuteen Gerberin ja Jacksonin mainitsemat tekijät liittyvät. Millaisiin laajempiin arvoulottuvuuksiin auktoriteetti-usko tai perinteisiin sitoutuminen liittyyvät? Tässä tutkimuksessa sovelletaan Schwartzin arvotutkimuksen käsitteitä ja niiden pohjalta laadittuja arvomittareita (Schwartz 2012; Schwartz & al. 2012). Schwartz lienee tällä hetkellä tunnetuin ja viitatuin arvotutkija maailmassa.

Arvot voidaan määritellä ”yleisluontoisiksi tavoiteltaviksi asiainiloiksi, jotka yksilö voi panna henkilökohtaiseen tärkeysjärjestykseen ja jotka ohjaavat hänen valintojaan” (Helkama & Seppälä 2004). Schwartz (2012) korostaa, että arvot ovat subjektiivisia uskomuksia, jotka vaikuttavat asenteisiimme, valintoihimme ja käyttäytymiseemme. Arvot viittaavat myös tavoitteisiin, jotka motivoivat toimintaamme. Henkilöt, joille esimerkiksi sosiaalinen järjestys, oikeudenmukaisuus ja avuliais-

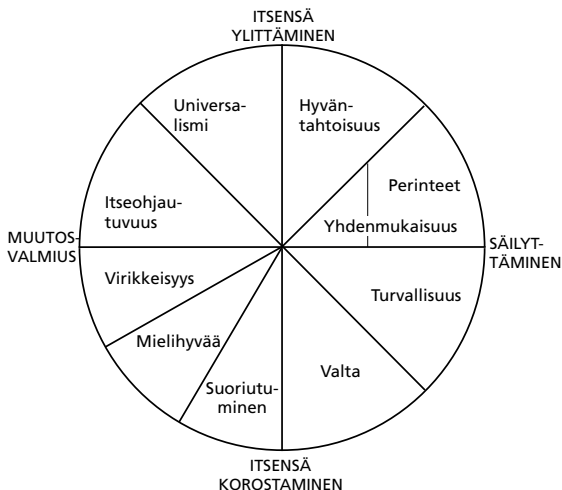
suus ovat tärkeitä arvoja, haluavat toiminnallaan saavuttaa näitä päämääriä. Schwartz määrittelee kaikkiaan 10 perusarvoa, joiden merkitys ihmisten välillä vaihtelee (taulukko 1).

Yllä kuvatut arvot voidaan Shwartzin mukaan sijoittaa yleisempään nelikenttään, jonka ulottuvuuksina ovat itsensä ylittäminen – itsensä korostaminen ja muutosvalmius – säilyttäminen (kuvio 1). Tämän nelikentän tai pikemminkin arvoympyrän vastakkaisilla puolilla on toistensa kanssa ristiriidassa olevia arvoja, jotka ovat kuitenkin Schwartzin mukaan kaikki välttämättömiä yhteisöjen perustarpeiden näkökulmasta: yhteisöt tarvitsevat yhtäältä sekä säilyttäviä että uudistavia tavoitteita ja toisaalta sekä yhteisön että yksilön tarpeita korostavia tavoitteita (Schwartz 2012; Schwartz & al. 2012).

Arvotutkimuksen perusoletus siis on, että arvot ohjaavat ihmisten asenteita. Voimme siis kysyä, selittävätkö jotkin arvot – ja tässä tapauksessa erityisesti jotkin Schwartzin määrittelemistä arvoista – nimenomaan rankaisuasenteita. Aiempi empiirinen tutkimus tällä alueella on niukkaa. Näyttää kuitenkin siltä, että rankaisevat asenteet liittyisivät lähinnä perinteitä, yhdenmukaisuutta, turvallisuutta ja valtaa korostaviin arvoihin: normien rikkojia halutaan rangaista, jotta yhteisö säilyy vakaana ja turvallisena. Toisaalta näyttää myös siltä, että universalismia ja hyväntahtoisuutta (McKee & Feather 2008; Strelam & al. 2011) ja Ralph Sundbergin (2014) mukaan myös itseohjautuvuutta korostavat henkilöt suhtautuvat kielteisesti rangaistusten koventamisen vaatimuksiin. Universalismia koskeva havainto on looginen, sillä Schwartz korostaa universalismiin liittyvää toleranssia erilaisten väestöryhmien välillä (Schwartz & al. 2012). Voimme siis olettaa, että *rankaisevia asenteita positiivisesti selittävät lähinnä yhdenmukaisuuteen, turvallisuuteen ja valtaan liittyvät arvot ja negatiivisesti itseohjautuvuuteen, universalismiin ja hyväntahtoisuuteen liittyvät arvot.*

Puoluepoliittinen samaistuminen ja rangaistusasetteet

Kansainvälisen kirjallisuuden perusteella melko vakiintunut tulos näyttää olevan, että rankaisuhaluukkuus liittyy siihen, miten ihmiset näkevät yksilön ja yhteiskunnan vastuun rikollisuusongelman ja eräiden muidenkin yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisessa (Gideon & Sher-

Kuvio 1. Arvojen väliset suhteet Schwartzin arvoteoriassa (Schwartz 2012).

man-Oren 2014; Hogan & al. 2005). Poliittiseen konservatiivisuuteen kuuluu vahvasti näkemys yksilön vastuusta, ja siten myös rikos nähdään yksilön tietoisena toimintana. Näin ollen on luonnollista korostaa kovia rangaistuksia sekä ennaltaehkäisyä että seuraamuksen näkökulmasta. Poliittiseen liberalismiin taas kuuluu ajatus rikollisuudesta yhteiskunnallisena ongelmana, johon vaikuttavat ennen muuta ympäristö ja olosuhteet, joissa rikoksia tehdään. Näin ollen poliittiseen liberalismiin kuuluu pikemminkin ajatus rikoksenteijöiden kuntoutuksesta ja rikollisuudelle altistavien rakenteellisten tekijöiden parantamisesta kuin kovista rangaistuksista. Henkilön rangaistusasetteita selittäisi siis lähinnä poliittinen suuntautuminen oikeisto–vasemmisto-akselilla.

Tilanne Suomessa voi kuitenkin olla monimutkaisempi kuin niissä maissa, joissa edellä mainittuja tutkimuksia on tehty. Ensinnäkin on huomattava, että meillä poliittinen järjestelmä on huomattavasti monisyisempi kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa tai Britanniassa, joissa valtaosa punitiivisuuden ja poliittisen kannatuksen välisiä suhteita kuvaavista tutkimuksista on tehty. Kuten Tapio Lappi-Seppälä (2011) on todennut, rankaisevat asenteet ja ankara rangaistuspolitiikka ovat tyypillisiä maissa, joissa poliittinen järjestelmä on kaksinapainen ja joissa poliittista keskustelua käydään akselilla konservatiivisuus–liberalisuus. Näissä maissa rikollisuudesta ja sen kontrollista on tullut vakiintunut osa poliittista väittelyä, jossa ”liian” liberaalista kriminaalipoliittisesta linjasta saattaa tulla ideologinen painolasti. Suomi ja muut Pohjoismaat

ovat sen sijaan korporatiivisia yhteiskuntia, joissa poliittinen päätöksenteko tapahtuu enemmänkin sovittelamalla erilaisia intressejä lukuisten eturyhmien välillä ja tekemällä asiakohtaisia kompromisseja kuin järjestämällä näyttäviä ideologisia kampanjoita yksinkertaistavien vaihtoehtojen välille. Näyttää siltä, että näissä olosuhteissa rikoksesta ei muodostu poliittisesti kovin kiinnostavaa aihetta, rikos ei ole minkään eturyhmän erityisen kiinnostuksen kohteena. Rikollisuuden kontrolli onkin jäänyt maassamme pikemmin asiantuntijoiden kuin poliitikkojen huoleksi (Törnudd 1993), ainakin toistaiseksi. Siten voi olettaa, *että rangaistushalukkuus ei Suomessa liity voimakkaasti puoluekannatukseen.*

Toisaalta politiikan kenttä on muuttunut viime vuosina voimakkaasti. Niin meillä kuin monissa muissakin Euroopan maissa on noussut esiin uusia poliittisia ryhmittymiä, jotka ovat koonneet kannatuksensa perinteisiltä puolueilta ja joita voidaan pitää uudenlaisina protestiliikkeinä. Tyypillistä näille liikkeille on ollut yhtäältä vähäväkisten, tavallisten ihmisten oikeuksien puolustaminen, mutta toisaalta myös monien yhteiskunnallisten muutosten, kuten maahanmuuton tai erilaisten vähemmistöjen oikeuksien, vastustaminen. Usein näiden ryhmien poliittiseen agendaan on kuulunut voimakas EU-vastaisuus. Suomessa tällaisia liikkeitä edustaa perussuomalaiset. Heidän kannattajakuntansa koostuu valtaosin työntekijöistä, jopa selvemmin kuin perinteisissä työväenpuolueissa. Puolueen kannattajista valtaosa on miehiä. (Koivula & al. 2015) Perussuomalaisten arvomaailma poikkeaa kuitenkin melko selvästi siitä, mitä työväenpuolueet ovat tarjonneet. Arvomaailmassa korostuu arvokonservatismi (Rahkonen 2011) eli pitäytyminen perinteisissä arvoissa, mitä tulee esimerkiksi naisten asemaan tai erilaisten vähemmistöjen oikeuksiin.

Monissa maissa näihin uusiin protestiliikkeisiin on yhdistetty äärioikeistolaisuus. Perussuomalaiset ei ole äärioikeistolainen puolue. Mutta Suomessakin perussuomalaisten kannatus on osittain perustunut retoriikkaan, jossa maan taloudellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin haetaan vastauksia syylistämällä erilaisia vähemmistöryhmiä ja vaatimalla valtiovallalta kovempia keinoja, joilla turvataan pikemminkin tavallisten suomalaisten kuin vähemmistöjen oikeuksien toteutuminen. *Tässä mielessä on mahdollista, että perussuomalaisten kannatukseen yhdistyy vaatimus kovemmista keinoista rikollisten rankaisemiseksi.*

Aineisto ja menetelmät

Tutkimusaineistona on European Social Surveyn (ESS) 2010 Suomen aineisto (European Social Survey 2010, 2011). Aineiston keruu on kuvattu yksityiskohtaisesti Yhteiskuntatieteelliseen tietokantoon tallennetussa koodikirjassa (European Social Survey 2010, 2016). Aineiston keruumenetelmänä on tietokoneavusteinen kasvokkainen haastattelu (CAPI tai CAMI) sekä itsenäytettävä paperinen lomake. Kohdehenkilöille lähetettiin etukäteen kirje ja tutkimuksesta kertova esite, ja heihin otettiin yhteyttä puhelimitse.

Otantamenetelmänä käytettiin yksinkertaista satunnaisotantaa. Otokseen poimittiin Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta 3 200 Suomessa asuvaa 15 vuotta täyttäneitä henkilöä. Ylipeittoon kuuluivat kuolleet sekä kenttätyöjaksen ajan laitoksissa tai ulkomailla asuneet, nettosotoli 3 152. Perusjoukko lajiteltiin asuinpaikan, sukupuolen ja iän suhteen. Jokaiseen ei-tavattuun kohdehenkilöön otettiin yhteyttä vähintään neljä kertaa ennen kuin tapaus luokiteltiin puuttuvaksi. Käyntikyselyn vastausprosentti oli 57,8.

Aineisto analysoitiin regressioanalyysia käyttäen. Riippuvana muuttujana oli kysymys: ”Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa: Rikollisille pitäisi antaa paljon nykyistä kovempia rangaistuksia?” Vastausvaihtoehdot olivat 1 = täysin samaa mieltä, 2 = samaa mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = eri mieltä ja 5 = täysin eri mieltä. Analyysija varten vaihtoehdot 4 ja 5 yhdistettiin.

Muuttujien kuvaukset on esitetty liitetaulukossa (ks. www.julkari.fi). Arvomuuuttajat laskettiin keskitettyinä summamuuttujina alkuperäisistä osioista siten kuin Schwartz on ohjeistanut, valmiita SPSS-syntakseja käyttäen (ks. <http://essedu-net.nsd.uib.no/cms/topics/1/4/>).

Mallien rakentaminen aloitettiin tuomalla selittäjiksi taustamuuttujat. Tässä vaiheessa kokeiltiin sukupuolen, iän ja koulutustason lisäksi kotitalouden nettotuloja kuvaavaa muuttujaa. Tuloksena oli, että tulotaso ei selitä punitiivisuuden vaihtelua. Tämän vuoksi valittiin jatkoanalyysiin toimeentulovaikeuksia kuvaava muuttuja, jonka selitysvaikutus näyttikin olevan huomattavasti parempi.

Tämän jälkeen mallit rakennettiin viidessä vaiheessa. Ensimmäisessä mallissa selittävinä muuttujina oli neljä taustamuuttujaa: vastaajan sukupuoli, ikä, koulutustaso ja toimeentulovaikeudet. Toisessa mallissa lisättiin kaksi muuttujaa, jotka

kuvaavat vastaajan luottamusta oikeuslaitokseen. Kolmannessa mallissa lisättiin turvattomuutta kuvaavat neljä muuttujaa. Neljännessä mallissa lisättiin arvomuuttujat. Osa arvomuuttujista korreloi melko voimakkaasti keskenään. Kollineaarisuuden vähentämiseksi toimitettiin seuraavasti: ensin etsittiin arvomuuttujista se, jolla on korkein korrelaatio selitettävään muuttujaan. Näitä oli kaksi: turvallisuus ja itseohjautuvuus (molemmissa $r = ,104$). Turvallisuuden kanssa korreloi voimakkaan negatiivisesti virikkeisyys ($r = -,456$) ja suoriutuminen ($-,339$), jotka sen vuoksi poistettiin jatkoanalyyseistä. Viidenteen malliin lisättiin vielä poliittista samaistumista kuvaavat dummy-muuttujat. Ensimmäiseksi laitettiin muuttuja, joka kuvaa,

onko vastaaja ylipäättään samaistunut mihinkään puolueeseen, ja sen jälkeen, onko hän samaistunut johonkin seuraavista puolueista: kokoomus, RKP, keskusta, perussuomalaiset, kristilliset, vihreät, SDP ja vasemmistoliitto.

Malleihin sisällytettyjen muuttujien perustunnusluvut käyvät ilmi taulukosta 2.

Tulokset

Edellä kuvatulla tavalla laskettujen regressioanalyyseiden tulokset on koottu taulukkoon 3.

Ensimmäisessä mallissa laskettiin taustamuuttujien yhteys rangaistusasetteisiin. Silmiinpistä-

Taulukko 2. Muuttujien perustunnusluvut

Muuttuja	N	Minimi	Maksimi	Keskiarvo
Rangaistus (riippuva muuttuja)	1867	1	5	3,95
Ikä	1878	15	95	47,50
Sukupuoli (mies=1)	1878	0	1	0,50
Kouluvuosien määrä	1872	0	24	12,6
Toimeentulovaikeudet	1861	1	4	1,98
Tuomioistuinten virheet	1844	1	10	4,11
Tuomioistuinten tasapuolisuus	1838	1	10	7,39
Rikoksen uhri	1876	0	1	0,28
Turvattomuuden tunne	1867	0	1	0,09
Huolestunut: murto	1877	0	1	0,28
Huolestunut: väkivalta	1877	0	1	0,14
Valta	1635	-4,00	2,86	-1,12
Mielihyvä	1635	-3,50	2,29	-0,18
Itseohjautuvuus	1635	-2,55	3,33	0,43
Universalismi	1635	-2,27	2,48	0,67
Hyväntahtoisuus	1635	-2,19	2,71	0,75
Perinteet	1635	-3,29	2,56	-0,19
Yhdenmukaisuus	1635	-3,71	3,05	-0,02
Turvallisuus	1635	-4,00	2,50	0,42
Puolue läheinen	1875	0	1	0,51
Kokoomus	1863	0	1	0,11
RKP	1863	0	1	0,02
Keskusta	1863	0	1	0,09
Perussuomalaiset	1863	0	1	0,07
Kristilliset	1863	0	1	0,02
Vihreät	1863	0	1	0,06
SDP	1863	0	1	0,08
Vasemmistoliitto	1863	0	1	0,02

Taulukko 3. Rangaistusasenteita selittävät regressiomallit, beta-kertoimet ja niiden merkitsevyydet ($p \leq 0,001 = ***$; $p \leq 0,01 = **$; $p \leq 0,05 = *$)

Muuttuja	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5
Taustamuuttajat					
Ikä	-0,062*	-0,060*	-0,070 **	-0,070*	-0,072*
Sukupuoli (mies=1)	-0,055*	-0,048*	-0,039	-0,041	-0,059*
Koulutusvuosien määrä	-0,178***	-0,151***	-0,150 ***	-0,114***	-0,115***
Toimeentulovaikeudet	0,098***	0,081***	0,082 **	0,078**	0,073**
Luottamus tuomioistuimiin					
Tuomioistuinten virheet		0,156***	0,152 ***	0,155***	0,146***
Tuomioistuinten tasapuolisuus		-0,067*	-0,066 *	-0,065*	-0,068**
Turvattomuus					
Rikoksen uhri			-0,018	-0,007	-0,007
Turvattomuuden tunne			0,014	0,011	0,010
Huolestunut: murto			0,089 ***	0,073**	0,065**
Huolestunut: väkivalta			0,007	0,010	0,010
Arvot					
Valta				-0,041	-0,036
Mielihyvä				-0,028	-0,021
Itseohjautuvuus				-0,066*	-0,066*
Universalismi				-0,118***	-0,093**
Hyväntahtoisuus				0,023	0,020
Perinteet				0,018	0,010
Yhdenmukaisuus				-0,003	-0,001
Turvallisuus				0,067*	0,052
Puoluesamaistuminen					
Mikään puolue ei läheinen					-0,044
Kokoomus					0,055
RKP					-0,027
Keskusta					0,041
Perussuomalaiset					0,147***
Kristillisdemokraatit					0,021
Vihreät					-0,033
SDP					0,054
Vasemmistoliitto					-0,036
R ² (sovitettu)	0,041	0,075	0,083	0,098	0,1
N	1 600	1 581	1 578	1 578	1 578

vin havainto on vastaajan koulutustason vaikutus rangaistushalukkuuteen, joka vähenee selvästi koulutusvuosien kasvaessa. Tulos on yhdenmukainen muissa maissa aiemmin tehtyjen havaintojen kanssa. Nuoret näyttävät olevan jonkin verran rankaisuhalukkaampia kuin vanhat, ja ehkä

hiukan yllättäen naiset ovat punitiivisempia kuin miehet. Lisäksi havaittiin, että toimeentulovaikeudet selittävät myös huomattavan hyvin rankaisuvia asenteita: henkilöt, joilla on toimeentulovaikeuksia, ovat muita punitiivisempia. Tulos näyttää vahvistavan Costelloen ja kumppaneiden (2009) havaintoa.

Toisessa mallissa tuodaan mukaan luottamusta oikeuslaitokseen kuvaavat muuttujat. Tuloksesta havaitsemme, että erityisesti luottamuksen välineellinen puoli on selvässä yhteydessä rangaistushalukkuuteen. Ne, jotka näkevät, että tuomioistuimet eivät kykene saattamaan tehokkaasti rikkollisia vastuuseen teoistaan, ovat muita rangaistushalukkaampia. Myös näkemys tuomioistuinten tasapuolisuudesta näyttää jossain määrin liittyvän rankaisuhalukkuuteen: ne, jotka näkevät tuomioistuinten toimivan tasapuolisesti, ovat vähemmän rankaisukeskeisiä kuin ne, jotka näkevät tuomioistuinten toimivan puolueellisesti.

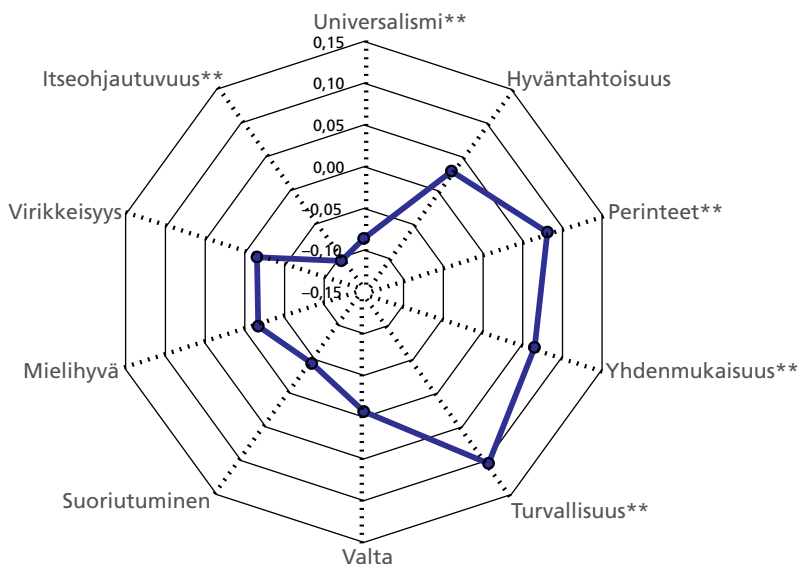
Kolmannessa mallissa lisättiin muuttujia, jotka kuvaavat kokemuksia rikoksen uhriksi joutumisesta, turvattomuuden tunteesta omalla asuinalueella ja huolestuneisuudesta omaisuusrikoksista tai väkivaltarikoksista. Oletusten mukaisesti uhrikokemukset tai turvattomuuden tunne omalla asuinalueella eivät selittäneet rangaistushalukkuutta. Sen sijaan kun kysymme hiukan epämääräisemmistä rikoksiin kohdistuvista huolista, havaitsemme, että huoli asunomurroista lisää rankaisevien asenteiden todennäköisyyttä.

Neljännessä mallissa tuotiin mukaan kahdeksan Schwartzin arvomuuttujaa. Ennen kuin tarkastelemme näin laskettua mallia, kannattaa tarkastella arvomuuttujien ja rangaistushalukkuutta kuvaavan muuttujan välisiä korrelaatiokertoimia kuviossa 2.

Havaitsemme, että positiivisesti rangaistushalukkuuden kanssa korreloi kolme arvoa: turvallisuus, perinteet ja yhdenmukaisuus. Negatiivisesti puolestaan korreloi kaksi arvoa: itseohjautuvuus ja universalismi. Tässä mielessä tulos vastaa varsin hyvin aiempia havaintoja.

Regressiomallissa näistä jäi esiin kolme arvoa, jotka selittivät rangaistusasetteen vaihtelua muista mallissa olevista muuttujista riippumatta. Vahvin näistä oli universalismi. Kuten Schwartz olettaa, universalismiin näyttää tosiaan liittyvän toleranssi poikkeavuutta kohtaan, tässä tapauksessa myös toleranssi rikoksentekejiä kohtaan. Toiseksi itseohjautuvuus näytti selittävän negatiivisesti rangaistushalukkuutta. Tämä selittyy sillä, että itseohjautuvuus on Schwarzin arvoympyrässä turvallisuuden ja yhdenmukaisuuden vastinpari. Sitä on luonnollista, että nämä kaikki eivät voi olla lopullisessa mallissa mukana.

Viimeiseen malliin lisättiin suurimpiin poliittisiin puolueisiin samaistumista kuvaavat muuttujat. Keskeinen havainto on oletuksemme suuntainen, toisin sanoen se, että Suomessa rangaistushalukkuus ei juurikaan noudata poliittisen kentän oikeisto–vasemmisto-jakaumaa ja että kysymys rikkollisten rankaisemisesta ei ole Suomessa poliittisesti kovin keskeinen. Yksi puolue näyttää kuitenkin poikkeavan muista: perussuomalaisiin samaistuvat vastaajat ovat muita selvästi rangaistushalukkaampia. Tällä ei näytä olevan suurta vaikutusta.

Kuvio 2. Schwartzin arvojen yhteydet rangaistushalukkuuteen, korrelaatiokertoimet (** = $p < 0,01$).

tusta mallin muihin kertoimiin. Kuitenkin arvo-
muuttujista universalismin merkitys hiukan las-
kee, mikä viittaa siihen, että universalistisilla ar-
voilla, kuten toleranssilla poikkeavuutta kohtaan,
ei ole suurta kannatusta perussuomalaisen jou-
kossa.

Yhteenveto ja keskustelu

Tämän artikkelin tarkoituksena on ollut tarkastel-
la suomalaisten rangaistusasetteita ja selittää tilas-
tollisesti niiden vaihtelua. Nyt tiedämme hiukan
enemmän siitä, millaiset suomalaiset ovat mui-
ta halukkaimpia kovempiin rangaistuksiin. Tul-
okset perustuvat vuonna 2010 kerättyyn aineis-
toon, mutta ei ole mitään erityistä syytä olettaa,
että havainnot olisivat vielä vanhentuneita. Tätä
kirjoitettaessa suunnitellaan uutta, suomalaisten
”oikeustajua” koskevaa tutkimusta, joten tulosten
pohtimiseen on aivan erityinen syy.

Monet tuloksista ovat samansuuntaisia havain-
tojen kanssa, joita on tehty muualla maailmassa.
Tosin on huomattava, että valtaosa tämänkin alan
tutkimuksesta on peräisin joko Yhdysvalloista tai
läntisestä Euroopasta, lähinnä Isosta-Britanniasta.

Tutkimuksen päätulokset voi tiivistää seuraavasti:

- Nuoret ovat jonkin verran rangaistushaluk-
kaampia kuin vanhat.
- Naiset ovat jonkin verran rangaistushaluk-
kaampia kuin miehet.
- Alhainen koulutustaso lisää rangaistushaluk-
kuutta.
- Toimeentulovaikeudet lisäävät rangaistusha-
lukkua.
- Luottamus oikeuslaitoksen tehokkuuteen vä-
hentää rangaistushalukkua.
- Vastaajan omat kokemukset rikosten uhriksi
joutumisesta tai konkreettiset rikollisuuteen
liittyvät pelot eivät vaikuta rangaistushaluk-
kuuteen, mutta subjektiivinen huoli rikolli-
suudesta lisää rangaistushalukkua.
- Rangaistushalukkua vähentävät universalis-
tiset, yhteisöllisyttä korostavat arvot, ja ni-
itä lisäävät yhdenmukaisuutta ja perinteitä pai-
nottavat arvot.
- Rangaistushalukkuus ei Suomessa liity poliitti-
seen oikeisto–vasemmisto-jakoon vaan pikem-
minkin poliittiseen protesti-ilmiöön, jota Suo-
messä edustaa perussuomalaiset.

Kuten jo kirjallisuuskatsauksen yhteydessä to-
dettiin, iän ja sukupuolen yhteys rangaistushaluk-
kuuteen tuntuu vaihtelevan eri maissa ja eri tut-
kimusten välillä. Suomessa punitiivisuuden yhte-
ys näihin tekijöihin on suhteellisen heikko vaikka-
kin tilastollisesti merkitsevä: nuoret ja naiset ovat
jonkin verran muita punitiivisempia. Viime aikoi-
nen julkinen keskustelu rangaistuksista on liittyy-
nyt melko vahvasti seksuaalirikollisuuteen, ja tämä
saattaa lisätä erityisesti naisten punitiivisiä asen-
teita. Luultavasti rangaistushalukkuuden yhtey-
det ikään ja sukupuoleen vaihtelevat esimerkiksi
rikostyypeittäin. Jatkotutkimuksissa tulee kiinnit-
tää tähän huomiota.

Toisena havaintona voimme nostaa esiin vas-
taajan koulutustason merkityksen: vaatimuk-
set kovemmista rangaistuksista liittyvät selvästi
alhaiseen koulutustasoon. Tulos sopii hyvin yh-
teen muualla tehtyjen havaintojen kanssa ja liittyy-
nee läheisesti myös tutkimustuloksiin, joiden mu-
kaan rankaisevat asenteet muuttuvat sitä realisti-
semmiksi, mitä paremmin ihmiset tuntevat rikol-
lisuutta ja oikeusjärjestelmän toimintaa. Alan asi-
antuntijat eivät yleensä vaadi kovia rangaistuksia,
sillä he tuntevat tutkimukseen ja ammattikäytän-
töön perustuvia tosiasioita, joista maallikoilla saat-
taa olla hatara käsitys. Asiantuntijat saattavat esi-
merkiksi tietää, että yhdyskuntaseuraamukset ovat
vankiloita tehokkaampi ja kustannuksiltaan edul-
lisempi tapa koettaa palauttaa rangaistukseen tuo-
mittu yhteiskuntaan (ks. esim. Tyni 2015).

Koulutustason ja rangaistusasetteiden välinen
yhteys heijastaa myös sitä, että alhainen koulutus-
taso liittyy yleensä epävarmaan sosiaaliseen ja ta-
loudelliseen asemaan yhteiskunnassa, joka puo-
lestaan saattaa lisätä henkilön todennäköisyyttä
kiinnittyä perinteisiin ja autoritatiivisiin arvoihin.
Tässäkin tutkimuksessa toimeentulovaikeu-
det näyttivät yhdistyvän keskimääräistä korkeam-
paan rangaistushaluisuuteen. Jatkotutkimuksissa
on kuitenkin syytä entistä tarkemmin tarkastella
näiden tekijöiden välisiä yhteyksiä.

Väestön oikeustajun tai rangaistushalukkuuden
mittaamista ja huomioimista oikeuskäytännössä
on pidetty tärkeänä oikeuslaitoksen nauttiman legi-
timiteetin kannalta. Ajatuksena on, että jos oi-
keuskäytäntö ei vastaa väestön käsityksiä laittomi-
en tekojen tuomittavuudesta, luottamus ja legi-
timeetti oikeuslaitosta kohtaan murtuvat. Suo-
messä ei ole tässä suhteessa suurta ongelmaa: väes-

tö luottaa oikeuslaitokseen pääsääntöisesti enemmän kuin useimmissa muissa Euroopan maissa. Luottamus oikeuslaitokseen ja rangaistushalukkuus olivat odotetulla tavalla yhteydessä toisiinsa: luottamus tuomioistuinten kykyyn tuottaa virheettömiä ja tasapuolisia päätöksiä oli yhteydessä keskimääräistä vähäisempään rangaistushalukkuuteen. Jatkotutkimuksissa täytyy kuitenkin huomioida se tosiasia, että varsin pienellä osalla väestöstä on omakohtaisia kokemuksia oikeuslaitoksen toiminnasta ja suurimmaksi osaksi kysymys on mielikuvista, joita todennäköisesti lähinnä media ja mahdollisesti sosiaalisessa mediassa leviävät huhut ruokkivat.

Mitä tulee rangaistushalukkuuden ja turvattomuuskokemusten yhteyteen, tulokset noudattelivat pääosin muualla saatuja havaintoja. Uhrikokemukset tai rikollisuuden pelkoon liittyvät kokemukset eivät selittäneet rangaistushalukkuutta. Sen sijaan epämääräisempi huoli rikollisuudesta näytti olevan yhteydessä punitiivisuuteen. Tässäkin korostuu luultavasti median rooli: yleinen huoli rikollisuuden vaaroista saattaa olla yhteydessä siihen, kuinka aktiivisesti henkilö seuraa uutisointia poikkeuksellisista rikostapahtumista tai viime aikoina yleistyneistä terrori-iskuista. Tulevissa tutkimuksissa on varmasti syytä ottaa huomioon median kulutuksen yhteydet rangaistushalukkuuteen.

Suomi ja muut Pohjoismaat tunnetaan yhteisöllisyyttä ja koko väestön hyvinvointia korostavina yhteiskuntina. Tämä näkyy monenlaisissa vertailevissa tutkimuksissa, joissa tarkastellaan hyvinvointipolitiikkaa ja sen tuloksia. Sama havainto tuntuu toistuvan myös arvotutkimuksissa, joissa on havaittu, että näissä maissa väestön arvoissa korostuvat pikemminkin yhteisvastuu, yksilöllisyys, suvaitsevaisuus ja rationaalisuus kuin perinteet tai yhdenmukaisuus (Schwartz 2012; Inglehard 2006). Voi sanoa, että väestön arvomaailma tukee harjoitettua hyvinvointipolitiikkaa. Tämän tutki-

muksen havainnot viittaavat siihen, että samantyyppiset arvot näyttävät tukevan myös Pohjoismaissa harjoitettua kriminaalipolitiikkaa, johon on kuulunut ehdottomien vankeusrangaistusten välttäminen ja vastaavasti yhteisörangaistusten ja kuntouttavien toimien kehittäminen. Väestön arvoja kartoittavat kysymykset on siten tärkeää sisällyttää oikeustajua tarkasteleviin tutkimuksiin.

Rikollisuudesta ja sen kontrollista ei ole muodostunut Suomessa kovin merkittävää poliittisen keskustelun aihetta. Asia tulee esiin tämänkin tutkimuksen havainnoissa: vaatimukset rangaistusten koventamisesta eivät jakaudu esimerkiksi poliittisen kannatuksen oikeisto–vasemmisto-akselilla, eikä puoluekannatuksella ylipäätään näytä olevan suurta merkitystä rangaistusasetteiden muodostumisessa. Yksi poikkeus säännöstä näyttää kuitenkin olevan: perussuomalaisen kannatus, joka oli alhaisen koulutustason ohella yksi merkittävimmistä kovia rangaistusasetteita selittävästä tekijöistä.

Tässä tutkimuksessa rangaistusasetteita on tarkasteltu mittarilla, joka tavoittaa asenteiden vaihtelun hyvin yleisellä tasolla. Voi sanoa, että käytetty mittari kuvastaa abstraktin oikeustajun vaihtelua. Jatkossa tutkimusta onkin vietävä informoidun oikeustajun suuntaan: on mitattava rangaistushalukkuutta tilanteissa, joissa vastaajille annetaan konkreettista tietoa ainakin tapahtuneen rikoksen laadusta ja kerrotaan rangaistusvaihtoehdoista. Jo näiden hyvin yksinkertaisten perustietojen tarjoaminen tuo rankaisuhalukkuuteen hyvin todennäköisesti paljon lisävaihtelua ja – kuten aiemmat tutkimukset osoittavat (ks. esim. Balvig & al. 2015) – maltillisuutta rangaistusvaatimuksiin. Lisäksi jatkotutkimuksissa kannattaneet tarkastella väestön käsityksiä rikosseurauksien ja koko kriminaalipolitiikan tavoitteista, suositeltavista keinoista ja kustannuksista. Näillä tekijöillä saattaa olla huomattavaakin merkitystä rangaistusasetteiden muodostumisessa.

Saapunut 24.2.2016
Hyväksytty 20.6.2016

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, Mikko: To Whom Do Prior Offenders Pose a Risk? Victim–Offender Similarity in Police-Reported Violent Crime. *Crime & Delinquency* (kesäkuu 2016, on-line).
- Adriaenssen, An & Ivo Aertsen: Punitive attitudes: Towards an operationalization to measure individual punitivity in a multidimensional way. *European Journal of Criminology* 12 (2015):1, 92–112.
- Balvig, Flemming & Gunnlaugsson, Helgi & Jerre, Kristina & Tham, Henrik & Kinnunen, Aarne & The public sense of justice in Scandinavia: A study of attitudes towards punishments. *European Journal of Criminology* 12 (2015): 3, 342–361.
- Callanan, Valerie J.: Media consumption, perceptions of crime risk and fear of crime: Examining race/ethnic differences. *Sociological Perspectives* 55 (2012):1, 93–115.
- Cochran, Joshua C. & Piquero, Alex R.: Exploring sources of punitiveness among German citizens. *Crime & Delinquency* 57 (2011): 4, 544–571.
- Costelloe, Michael T. & Chiricos, Ted & Gertz, Marc: Punitive attitudes toward criminals Exploring the relevance of crime salience and economic insecurity. *Punishment & Society* 11 (2009): 1, 25–49.
- Danielsson, Petri & Kääriäinen, Juha: Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2015 – kansallisen rikosuhriritutkimuksen tuloksia. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 13/2016.
- European Social Survey 2010: Suomen aineisto [koodikirja]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [tuottaja ja jakaja], 2016.
- European Social Survey 2010: Suomen aineisto. FSD2682, versio 1.0 (2011–11–22). Tilastokeskus, 2010. Jowell, Roger & Central Co-ordinating Team, European Social Survey & Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, 2011.
- European Social Survey Round 7 Data: Data file edition 1.0. Norwegian Social Science Data Services, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC, 2014.
- European Social Survey ESS-7 2014: Documentation Report. Edition 1.0. Bergen, European Social Survey Data Archive, Norwegian Social Science Data Services for ESS ERIC, 2015.
- Gelb, Karen: Myths and misconceptions: Public opinion versus public judgment about sentencing. Melbourne, 2006.
- Gerber, Monica M. & Jackson, Jonathan: Authority and punishment: On the ideological basis of punitive attitudes towards criminals. *Psychiatry, Psychology and Law* (2015): 1–22.
- Gideon, Lior & Sherman-Oren, Ayala: The Role of Social Distress, Political Affiliation, and Education in Measuring Punitive Attitudes Israel as a Case Study. *International Criminal Justice Review* 24 (2014): 2, 151–171.
- Helkama, Klaus & Seppälä, Tuija: Arvojen muutos Suomessa 1980-luvulta 2000-luvulle. Artikkelikokoelma tutkimushankkeesta sosiaaliset innovaatiot, yhteiskunnan uudistumiskyky ja taloudellinen menestys. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Helsinki 2004.
- Hogan, Michael J. & Chiricos, Ted & Gertz, Marc: Economic insecurity, blame, and punitive attitudes. *Justice Quarterly* 22 (2005): 3, 392–412.
- Hough, Mike & Bradford, Ben & Jackson, Jonathan & Roberts, Julian R.: Attitudes to sentencing and trust in justice: exploring trends from the crime survey for England and Wales. Ministry of Justice analytical series. London: Ministry of Justice, 2013.
- Inglehart, Ronald: Mapping global values. *Comparative Sociology* 5 (2006): 2, 115–136.
- Jackson, Jonathan & Hough, Mike & Bradford, Ben & Pooler, Tia & Hohl, Katrin & Kuha, Jouni Trust in Justice: Topline Results from the Round 5 of the European Social Survey. European Social Survey (2011). Trust in Justice: Topline findings from the European Social Survey, ESS Topline Results Series 1, 2011a.
- Jackson, Jonathan & Bradford, Ben & Hough, Mike & Kuha, Jouni & Stares, Sally & Widdopp, Sally & Fitzgerald, Rory & Yourdanova, Maria & Galev, Todor, Galev.: Developing European indicators of trust in justice. *European journal of criminology* 8 (2011b): 4, 267–285.
- Jennings, Wesley G. & Piquero, Alex R. & Reingle, Jennifer M.: On the overlap between victimization and offending: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior* 17 (2012): 1, 16–26.
- Johnson, Devon: Punitive attitudes on crime: Economic insecurity, racial prejudice, or both? *Sociological Focus* 34 (2001): 1, 33–54.
- King, Anna & Maruna, Shadd: Is a conservative just a liberal who has been mugged? Exploring the origins of punitive views. *Punishment & Society* 11 (2009): 2, 147–169.
- Kivivuori, Janne & Kuitunen, Laura & Lehti, Martti: Sosioekonominen asema ja suhtautuminen tuomioistuimiin: onko väestöryhmien välillä eroja? *Lakimies* 3–4 (2016): 1–32.
- Kleck, Gary & Baker Jackson, Dylan: Does crime cause punitiveness? *Crime & Delinquency* (toukokuu 2016, on-line).
- Koivula, Aki & Räsänen, Pekka & Saarinen, Arttu: Puolueiden kannatus eri väestöryhmissä ja yhteiskunnallinen vaikutusvalta. *Tieteessä tapahtuu* 33 (2015): 5.
- Kury, Helmut & Brandenstein, Martin & Obergfell-Fuchs, Joachim: Dimensions of punitiveness in Germany. *European journal on criminal policy and research* 15 (2009): 1–2, 63–81.
- Lappi-Seppälä, Tapio: Explaining imprisonment in Europe. *European Journal of Criminology* 8 (2011): 4, 303–328.
- Maruna, Shadd & King, Anna: Once a criminal, always a criminal? ‘Redeemability’ and the psychology of punitive public attitudes. *European Journal on Criminal Policy and Research* 15 (2009): 1–2, 7–24.
- McKee, Ian R. & Feather, Norman Thomas: Revenge,

- retribution, and values: Social attitudes and punitive sentencing. *Social Justice Research* 21 (2008): 2, 138–163.
- Mielikäinen, Aila & Palander, Marjatta: Suomalaisten murreasenteista. *Sananjalka: Suomen Kielen Seuran Vuosikirja* 2002: 86–109.
- Rahkonen, Juho: Perussuomalaisten ruumiinavaus: onko työväen protestipuolueen kannatus saavuttanut vielä ylärajaansa? *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (2011): 4, 425–435.
- Roberts, Julian V. & Doob, Anthony N.: News media influences on public views of sentencing. *Law and Human Behavior* 14 (1990): 5, 451.
- Roberts, Julian V. & Hough, Mike: Custody or community? Exploring the boundaries of public punitiveness in England and Wales. *Criminology and Criminal Justice* 11 (2011): 2, 181–197.
- Roberts, Julian & Hough, Mike & Jackson, Jonathan & Gerber, Monica.: Public Opinion Towards the Lay Magistracy and the Sentencing Council Guidelines The Effects of Information on Attitudes. *British Journal of Criminology* 52 (2012): 6, 1072–1091.
- Roberts, Lynne D. & Indermaur, David: Predicting punitive attitudes in Australia. *Psychiatry, Psychology and Law* 14 (2007): 1, 56–65.
- Schwartz, Shalom H.: An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture* 2 (2012): 1, 1–20. <http://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=orpc> (luettu 16.5.2016).
- Schwartz, Shalom H. & Cieciuch, Jan & Vecchione, Michele & Davidov, Eldad & Fischer, Ronald & Beierlein, Constanze & Ramos, Alice & Verkasalo, Markku & Lönnqvist, Jan-Erik & Demirutku, Kursad & Dirilen-Gumus, Ozlem & Kontry, Mark: Refining the theory of basic individual values. *Journal of personality and social psychology* 103 (2012): 4, 663–688.
- Snacken, Sonja: Punishment, legitimate policies and values: Penal moderation, dignity and human rights. *Punishment & Society* 17 (2015): 3, 397–423.
- Spiranovic, Caroline A. & Roberts, Lynne D. & Indermaur, David: What predicts punitiveness? An examination of predictors of punitive attitudes towards offenders in Australia. *Psychiatry, Psychology and Law* 19 (2012): 2, 249–261.
- Strelan, Peter & Feather, Norman Thomas & McKee, Ian: Retributive and inclusive justice goals and forgiveness: The influence of motivational values. *Social Justice Research* 24 (2011): 2, 126–142.
- Sundberg, Ralph: Violent values: Exploring the relationship between human values and violent attitudes. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology* 20 (2014): 1, 68–83.
- Sunshine, Jason & Tyler, Tom R.: The role of procedural justice and legitimacy in shaping public support for policing. *Law & society review* 37 (2003): 3, 513–548.
- Tarling, Roger & Morris, Katie: Reporting crime to the police. *British Journal of Criminology* 50 (2010): 3, 474–490.
- Tornudd, Patrik: Fifteen years of decreasing prisoner rates in Finland. Helsinki, National Research Institute of Legal Policy, Research Communication 8, 1993.
- Tyni, Sasu: “Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu 1/2015. Helsinki, 2015.

ENGLISH SUMMARY

Juba Kääriäinen: Punitive attitudes of the Finnish public (Suomalaisten rangaistusenteet)

This study explores the punitive attitudes of Finnish adults from five points of view. First, it looks at how some key socio-economic background factors are related to attitudes towards punishment. Second, it explores punitive attitudes in relation to people’s trust in the legal system. The third focus is on penal attitudes and experiences of insecurity and criminal victimization. Fourth, the article looks at how penal attitudes are linked to respondents’ basic values. Fifth and finally, the article discusses the connections between political

orientation and penal attitudes. The research material consists of the Finnish data for the European Social Survey 2010. The main tool used in regression analysis.

The results show correlations between hard punitive attitudes and some of the factors mentioned above. The best predictors of hard punitive attitudes are a low level of education, financial difficulties, distrust in the legal system, voting for the Finns Party and support for traditional basic values.

Keywords: penal attitudes, Finns, European Social Survey.